

ЗАТВЕРДЖЕНО:
методичною радою університету
від 25.08.2025 (протокол №1)

Силабус
освітнього компонента
«Сучасна українська мова
(синтаксис простого речення)»
2025–2026 навчальний рік

Освітня програма:	ОПП «Середня освіта (українська мова і література, англійська мова)», ОПП «Середня освіта (українська мова і література)»
Спеціальність:	014 Середня освіта
Предметна спеціальність:	014.01 Середня освіта (українська мова і література) 014.01 Середня освіта (українська мова і література, англійська мова)
Галузь знань:	01 Освіта / Педагогіка
Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Статус дисципліни:	обов'язкова
Викладач:	кандидат філологічних наук, доцент Ольга СОПІНА
Кафедра:	української мови та журналістики
Посилання на сайт:	https://bdpu.org.ua/teachers/sopina-syenicheva-olga-anatoliyivna/
Контактний телефон:	0506404005
Email викладача:::	senichevaolga76@gmail.com
Графік консультацій:	понеділок, 14.30, Zoom

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3/ 90 год.	16 год.	14 год.	60 год.	екзамен
	6 год.	4 год.	80 год.	

Семестр: весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: синтаксис, словосполучення, просте речення, класифікації словосполучень і простих речень, структурна модель, схема.

Мета викладання освітнього компонента «Сучасна українська мова (синтаксис простого речення)»: ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними основами простого синтаксису української мови та виробити в них уміння і навички синтаксичного аналізу мовних одиниць.

Основними **завданнями вивчення** синтаксису простого речення є: 1) надати здобувачу вищої освіти наукові знання про сучасну систему української літературної мови з розділів «Синтаксис простого речення», «Пунктуація»; 2) навчити ЗВО володіти формами усної та писемної літературної мови, вміти оцінювати мовленнєві та стилістичні факти відповідно до граматичних норм; 3) підготувати ЗВО до діяльності вчителя в навчальних закладах освіти.

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової і спеціальної літератури, спрямованої на розвиток компетентностей

науково-дослідницької роботи в області синтаксису словосполучення, простого речення та пунктуації.

Компетентності та програмні результати навчання:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з української мови та літератури, англійської мови, педагогіки, психології, теорії та методики навчання й характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в ЗЗСО.

ЗК 02. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, до комунікації іноземною мовою за предметною спеціальністю.

ЗК 04. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та оброблення інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ФК 01. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину української мови та літератури, англійської мови

ФК 02. Здатність забезпечувати навчання учнів державною мовою; формувати та розвивати їхні мовно-комунікативні вміння й навички в українськомовній, англійськомовній і літературній освіті.

ПР 02. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, англійської мови, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.

ПР 03. Володіє комунікативною компетентністю з української та англійської мов (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти).

ПР 09. Використовує закони аналізу лінгвістичних одиниць для моделювання подібних у стандартних і нестандартних мовленнєвих ситуаціях, застосовує різні види аналізу мовних одиниць, визначає їх місце в тексті й мовленні, розуміє взаємозв'язок та ієрархію таких одиниць.

Зміст курсу:

Тема 1. Синтаксис. Предмет синтаксису. Типи синтаксичних одиниць, елементарні і неелементарні синтаксичні одиниці-конструкції. Синтаксичні зв'язки у словосполученні і реченні. Типи і форми синтаксичних зв'язків. Семантико-синтаксичні відношення. Зв'язок синтаксису з лексикою і морфологією.

Тема 2. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця. Особливості структури словосполучень. Типи словосполучень. Граматичні зв'язки між компонентами словосполучень. Способи підрядного зв'язку, синтаксичні відношення.

Тема 3. Речення. Речення та судження. Аспекти вивчення речення. Парадигма речення. Формально-синтаксична типологія простого речення.

Тема 4. Двоскладне речення. Головні члени двоскладного речення. Підмет, засоби його вираження. Присудок. Структурно-семантичні характеристики присудка, засоби його вираження. Характер зв'язку між підметом і присудком у реченні.

Тема 5. Односкладне речення. Проблема односкладного речення у сучасному мовознавстві. Поняття про односкладне речення. Особливості семантичної структури

односкладних речень. Поширені та непоширені односкладні речення, повні, неповні (контекстуальні, ситуативні). Еліптичні речення. Комунікативні умови їх функціонування. Еквіваленти речення. Нечленовані конструкції (слова-речення). Структурно-семантичні різновиди односкладних речень: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні, номінативні, вокативні, генітивні.

Тема 6. Непоширені та поширені речення. Другорядні члени речення. Група підмета. Група присудка. Сучасні підходи до класифікації другорядних членів.

Тема 7. Характеристика другорядних членів речення. Додаток і означення. Додаток прямий і непрямий, засоби вираження. Означення узгоджене та неузгоджене. Прикладка як різновид означення.

Тема 8. Обставини. Семантико-синтаксичні різновиди обставин та їх роль в організації двоскладного речення. **Перцельовані другорядні члени речення.** Детермінанти та дуплекси. Еліптичні речення.

Тема 9. Ускладнене просте речення. Речення з однорідними членами. Прості ускладнені речення, їх особливості. Поняття про ускладнене речення. Речення із сурядними рядами. Засоби вираження однорідності. Речення з однорідними другорядними членами (додатки, обставини). Речення з однорідними і неоднорідними означеннями та прикладками. Проблемні питання про однорідні присудки.

Тема 10. Речення з відокремленими членами. Умови відокремлення другорядних членів речення. Типи відокремлених членів речення. Парцеляція.

Тема 11. Речення з відокремленими членами речення. Вставні і вставлені слова (словосполучення, речення). Речення зі вставними і вставленими компонентами. Звертання. Речення зі звертаннями.

Тема 12. Порядок слів у простому реченні. Семантико-синтаксична структура простого речення. Поняття синтаксеми та її типи.

Методи навчання: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, навчальна дискусія), наочні (ілюстрації, презентації), практичні (виконання вправ) з використанням засобів дистанційного навчання (інтерактивні комп'ютерні відеоконференції, консультації online на базі освітньої платформи «Zoom» та месенджерів (Telegram, Viber); пояснювально-ілюстративний; частково-пошуковий (евристичний); індуктивні, дедуктивні, метод аналогій, самостійна робота з електронним навчально-методичним комплексом.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): обов'язкове дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти («Положення про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті» (http://bdpu.org/wp-content/uploads/2020/03/akademdobrochesnist_sayt.pdf)), а саме: самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Дозволяється користуватися технологіями штучного інтелекту, однак жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

Технічне і програмне забезпечення/обладнання, наочність: освітні платформи інтерактивної взаємодії у форматі відеоконференції Zoom; віртуальне навчальне середовище «Moodle» університету, що містить навчально-методичний комплекс освітньої компоненти для ефективної взаємодії, самоосвіти та контролю освітніх результатів здобувачів; Google-сервіси (Кеер, документи, презентації, форми, чат, календар, диск); ноутбук.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до

«Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС у Бердянському державному педагогічному університеті». Підсумковий рейтинг з освітньої компоненти – це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на практичних заняттях та балів за самостійну роботу). Контроль за самостійною роботою відбуватиметься за допомогою різних видів робіт (опитування на практичному занятті, підготовка мультимедійних презентацій, тестування, співбесіда), які охоплюватимуть всі питання, винесені на самостійне опрацювання.

Таблиця 1

Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	1-17	18-25	26-29	30-32	33-39	40-45	46-50
	F	FX	E	D	C	B	A
	не зараховано			зараховано			
Практичне заняття 1	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 2	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 3	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 4	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 5	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 6	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Практичне заняття 7	1	1,6	1,8	2	2,3	2,6	3
Самостійна робота	10	12	15	20	24	27	29
Разом максимальна кількість набраних балів	17	23,2	27,6	34	40,1	45,2	50

Підсумковий контроль відбувається у формі тестування.

Таблиця 2

Розподіл набраних здобувачем вищої освіти балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	1-17	18-24	25-28	29-32	33-38	39-44	45-50
	F	FX	E	D	C	B	A
Максимальна кількість набраних балів	17	24	28	34	40	45	50

Після вивчення освітньої компоненти результати досягнень сумуються, конвертуються в шкалу ECTS шляхом ранжування навчальних досягнень.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90–100	відмінно	зараховано	A
78–89	добре		B
65–77			C
58–64			D
50–57	задовільно		E)
35–49	незадовільно	не зараховано	FX (з можливістю повторного складання)
1–34	незадовільно		F (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Узагальнені критерії оцінювання:

- «А», 90–100 балів – здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, уміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, уміє використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування й нахили;

- «В», 78–89 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи й задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- «С», 65–77 балів – здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, у цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

- «D», 58–64 бали – здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень; із допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- «E», 50–57 бали – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні (обсяг набутих компетентностей здобувача відповідає мінімальним критеріям);

- «FX», 35–49 балів – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу (до 20 %);

- «F», 1–34 бали – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання й відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація):**Основний**

1. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с. URL: <https://sheba.spb.ru/shkola/grammatika-ru-1960.htm>.

2. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект.

Brno : Masarykova univerzita, 2013. URL:
<https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/128790/monography.pdf>.

3. Сучасна українська літературна мова : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / [С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін.] ; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с. https://litmisto.org.ua/?page_id=6961.

4. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: [підручник]. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.

Допоміжний

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Синтаксис: [навч. посіб.]. Київ: Вища школа, 2005. 270 с.

2. Городенська К. Граматичні норми української літературної мови і сучасна практика професійної спільноти. Дивослово. 2017. № 04 (721). С. 40–45.

3. Горпинич В. Генітивні речення в українській мові. *Українська мова*. 2009. № 3. С. 3–9.

4. Грищенко А. П. Сучасна українська літературна мова: [підручник]. Київ : Вища школа, 2002. 439 с.

5. Загнітко А. П. Український практичний синтаксис: [навч. посіб. для самост. роб.]. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. 144 с.

6. Заборна М. С. Просте речення. Складні випадки аналізу: [навч. пос. для студентів вищих пед. навч. закладів]. Тернопіль, 2002. 126 с.

7. Кульбабська О. В. Граматичний обсяг терміна «просте ускладнене речення». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. IV. С.156–163.

8. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні: [монографія]. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. 672 с. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnusf_2011_547-548_54.

9. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: [монографія]. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.

10. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ : ПП Я. Січовик, 2006. 240 с.

11. Ожоган В. М. Синтаксис української мови: [навч. посіб.]. Київ : Освіта України, 2010. 332 с.

12. Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова. Київ : Вища школа, 2003. 287 с.

13. Плющ М. Я. Проблема відокремлення і відокремлених компонентів речення (семантико-синтаксичний і прагматичний аспекти) : [навч. посіб.]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 92 с.

14. Сенічева (Сопіна) О. А. Односкладні інфінітивні речення як спосіб представлення концептуального простору художнього тексту. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: філологія: зб. наук. ст.* ; гол. ред. В. А. Зарва. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2014. Вип. I. С. 238–244.

15. Українська мова: енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. Київ: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.

Інтернет-ресурси

16. bdfu.org: сайт Бердянського державного педагогічного університету.

17. <http://www.slovnyk.net>.

18. <http://www.wikipedia.org>.

19. <http://www.ostriv.in.ua>.

20. http://ruthenia.info/text/lang/index_all.htm.

21. <http://ulif.org.ua>.

22. <http://lingvoforum.net>.